

200429.def.Cedin

Foar: Cedin-wurkgroep Kurrikulum.frl
Lavendelheide 21
9202 PD Drachten

Drachten/Itens, 29 april 2020

Ûnderwerp: kurrikulum foar de Fryske taal en kultuer 'wersjenne ferzy Grutte Opdrachten'

Achte leden fan de wurkgroep kurrikulum.frl,

FFU-foarsitter Tom Dykstra hat earder al koart reagearre op jimme digitale enkête en wy wolle dat wat wiidweidiger dwaan troch it skriuwen fan dit brief. It is ús bekend dat Henk Wolf ek reagearre sil of dat al dien hat en wy ûnderskriuwe syn opmerkings. Hjirûnder de reaksje fan de *Feriening Frysk Underwiis*.

It lêzen fan de *Grutte Opdrachten* joech ús nije hope, want de keardoelen út 1993 en 1998 kinne no wer lykweardich wurde oan dy foar it Hollânsk. As dat wiermakke wurdt, dan wurde alle skoallen yn Fryslân tenei fierhinne Frysktalich en sille de formulearre easken yn it *Europeesk Hânfêst* (1996; kêst 8) faaks einlings ris neikommen wurde.

Mar it NHL Stenden-rapport út 2018 *It is mei sizzen net te dwaan* (Varkevisser & Walsweer) makket jin dúdlik dat soks net sûnder in stevige ynnovaasje-strategy kin. En mei hokfoar keardoelen Frysk sil de SLO komme as jimme wurkgroep syn boustiennen oanlevere hat? De ûnderfinings yn 2003 fan ús foarsitter mei de SLO makket jin net al te optimistysk. Yn dat jier doarst dy learplanstifting sels te kommen mei in tige útklaaid útstel foar de tredde generaasje keardoelen basisûnderwiis. Folle mear as wat omtinken foar de 'thústaal' hie it dan net wurden, as der net wurk fan makke wie.

De status fan de keardoelen Frysk

1. It misferstân dat by gâns skoallen (bgl. by in skoalbestjoer út Ljouwert yn 1999) libbe dat de oan it Hollânsk spegele keardoelen easken oan *alle* yndividuele learlingen (dus foar **bern** op mikronivo) wêze soenen dy't dan troch allegearre **berikt** wurde moasten, hat in goede ymplementaasje fan it Frysk yn it ûnderwiis skea dien. Dêr soe neffens harren te min tiid foar wêze.

Wy tinke dat soks ek te krijen hat mei de easken dy't de lanlike oerheid stelt oan de behearsking fan it Hollânsk en oan de ôfrekkenkultuer fan de ynspeksje as in skoalle tekoartsjit. Dy is dan samar in 'swakke skoalle' en soks moat mei gauwens ferholpen wurde oars kinne der sankjes folgje, sels it sluten fan de skoalle is mooglik. Foar bern fan flechtingen en asylsikers wurde de keardoelen foar it Hollânsk ek net yn nivo ferlege en sels it koroanafirus út 2020 hat de *Onderwijsraad* gjin oanlieding jûn om it nivo fan de keardoelen foar 'taal' (= 'Nederlands') te ferleegjen.

Lykas jimme grif bekend is, binne keardoelen lykwols easken te stellen oan de **skoalle** (op mesonivo) en dat is hiel wat oars. Skoallen hearre, as it goed is, in trochgeande learline oan te bieden mei *ynterne* differinsjaasje op learlingnivo en rekken te hâlden mei har ferskillen yn begjinsituaasje, lykwols mei de bedoeling om dy learling dêrby sa fier mooglik te bringen. Keardoelen meitsje

sadwaande de *fêste kearn* fan in skoalprogramma út dy't *op syn minst* omtinken krije moat. Dat jout mear ienheid yn it ûnderwiis en dat kin dan ek op kwaliteit toetst wurde. Dêr boppe-op stiet it de skoalle frij om *mear* te dwaan. *Minder* kin en mei lykwols net.

De provinsje (d.w.s. de deputearre foar it Frysk) tocht mei it loslitten fan de spegele keardoelen yn 2006 dat guon skoallen dan better *motivearre* wêze soenen om it Frysk te jaan, in djip tragysk fersin. Te folle skoaldireksjes hawwe dêr daliks gebrûk fan makke om it mei it Frysk op in sêft sin te setten.

2. De *status* fan de keardoelen foar Frysk en de ferplichting om goed en foldwaande ûnderwiis yn dy taal te jaan, waard troch de tiid hinne net allinnich troch de skoallen sels oantaast, mar ek troch de provinsjale 'Beleidsregel' út 2015. Dy beliedsregel joech in karmenu fan keardoelen (profilen) en dêr mochten de skoallen dan út kieze op grûn fan *hoefolle Frysk* oft der de yn de (skoal)omjouwing praat waard: wie dat net folle Frysk, bgl. yn in stêd, dan late dat ek ta minder keardoelen.

It eardere *Konsultatyf Orgaan foar it Frysk* hat de yn de wet fan 2014 opnommen draachflak-konstruksje sterk kritisearre, omdat dêrmei it 'algemien belang' (en dus de wetlike taak fan de oerheid om dat te tsjinjen) wike moast foar in ûndersteld 'skoalbelang' (d.w.s. de opfetting fan de direksje oer it belang fan it Frysk op *harren* skoalle). It boppeneamde rapport fan NHL/Stenden (2018) sinjalearret dêr it tryste gefolch fan, ek al wie dat neffens de provinsje alhiel net de bedoeling fan dy profilen en waard en wurdt der misbrûk fan makke.

Ek de ûnderwiisynspeksje kritisearre yn syn meast resinte rapport *Sizzen is neat, mar dwaan is in ding* ('Fries in het primair en voortgezet onderwijs', july 2019) it provinsjale belied, omdat it suver automatysk liedt ta in unifoarm programma (foar alle bern) op in skoalle en soks sil benammen de (al) Frysktalige bern slim dupearje as dy yn in taalearme omjouwing wenje. De ynspeksje wol ta op minder profilen, want oars wurdt de kontrôle dêrop hiel dreech. Boppedat heart, neffens har, it ûnderdiel 'positive attitude' ûnderbrocht te wurden by de oare (diel)doelen. In hâldingsdoel is ommers net objektyf en falide te toetsen. Keardoelen binne dus **oanbodsdoelen** en gjin **behearskingsdoelen**.

Sawol it rapport út 2018 (skoallen geane hiel frijbljuwend mei it Frysk om) as dat út 2019 (twivel oan it groeimodel fan de provinsje om yn 2030 oan alle keardoelen te foldwaan) jouwe dúdlik oan dat der gjin echte progresje west hat sûnt 1980 (pû) en 1993 (fû) troch it ûntbrekken fan effektive ymplementaasjemaatregels. En mei goed bedoelde Ingelsktalige gjalpen fan provinsjale politisy of beliedsmakkers lykas *Frysk is fun*, slagget soks likemin.

De beliedsregel wie en is neffens de FFU yn syn konkrete útwurking in stjerhûskonstruksje (nei te lêzen yn de publikaasje '*Makabere dûns om de keardoelen Frysk hinne*' fan Th. Dykstra, Itens, desimber 2017, oan te klikken op ús webstek by 'Aktiviteiten & Brieven, útgien', 24 aug. 2018: [www.ffu-frl.eu](http://ffu-frl.eu) (<http://ffu-frl.eu/PDF/Makabere.duns.ferzje.2-180827.compressed.pdf>).

Lykweardigens en lykberjochting?

Sûnt it provinsjale rapport *Fan geunst nei rjocht* (Ljouwert, 1983, ferl. benammen s. 77-83) heart de provinsjale taalpolityk foar it Frysk yn it ljocht fan *lykberjochting* en *rjochtsbeskerming* te stean. Dat wol mar net echt goed fan de grûn komme, likemin yn it ûnderwiis. De ynspeksje jout yn syn rapport út 2019 oan dat *ambysje* by skoalbestjoerders 'ûntrêstigjend' is. In wichtige reden is dat de skoallen yn Fryslân oan deselde easken – en dan benammen foar taal (= Ned. taal!) en rekkenjen – as de oare skoallen yn Nederlân foldwaan moatte. Yn kombinaasje mei in negative hâlding fan in grut

tal skoaldireksjes oangeande noch wer in taak derby, yn dit gefal it ûnderwiis yn it Frysk, makket de swakke maatskiplike posysje fan it Frysk dúdlik. It Frysk wurdt maatskiplik noch altiten fierste min frege (easke).

In koarte ferliking fan de ferskillende rânebetingsten foar it Hollânsk ('Nederlands') en it Frysk

a. *Wetjouwing*: yn de wetjouwing fan 2014 wurdt de ferplichting fan it Frysk keppele oan in draachflakkonstruksje, dy't der foar it Hollânsk net is.

Neffens it *Europeesk Hânfêst* (kêst 8, primêr en fuortset ûnderwiis) soenen skoallen dy't ûnder de *Wet op de Ekspertizesintra* (WEC) falle, ek ferplichte ûnderwiis yn it Frysk jaan moatte, wylst dat yn de Nederlânske ûnderwiiswetjouwing noch altiten fakultatyf formulearre wurdt (mei in 'kan'-omskriuwing). Dêr soenen dus ek *ferplichtsjende* kearndoelen foar skreaun wurde moatte.

Neffens it Hânfêst (kêst 8.1.g) moat der likegoed ferplichte ûnderwiis jûn wurde yn de Fryske *skiednis*, resp. yn de *skiednis* fan de Friezen, en dat freget ek om it opstellen en fêststellen fan ferplichte kearndoelen foar ús eigen skiednis.

b. *Kearndoelen*: de kearndoelen foar it Frysk wurde differinsjearre (troch profilen) en/of yn nivo ferlege en dy foar it Hollânsk net.

c. *Funksje-eask*: foar de learkrêften yn 'e provinsje Fryslân is behearsking fan it Frysk gjin funksje-eask, foar it Hollânsk is dy eask der wol.

d. *Differinsjaasje*: foar alle fakken wurdt differinsjaasje op mikronivo (foar de yndividuele learling) tapast, dy foar it Frysk wurde ien of mear kearndoelen fêststeld op mesonivo (foar de skoalle as kollektif).

e. *Materiaal*: it lesmateriaal yn Fryslân is net of tige ûnfoldwaande *yntegraal meartalich* wylst it oanpart foar it Hollânsk yn it hiele ûnderwiis hast folslein is. It Frysk kriget dus fierste min tiid foar taaloerdracht en in ferliking tusken talen *binnen de learstof of de lesboeken* is likemin mooglik.

f. *Tafersjoch*: de metarapportazjes oer it ûnderwiis yn Frysk jouwe gjin kwaliteitsanalyse fan wat de bern/learlingen no krekt leard hawwe. It Frysk is yn de *Eindtoets Basisonderwiis* net opnommen, it 'Nederlands' is dêryn lykwols as *kearnfak* opnommen. It Hollânsk is in ferplichte eksamenfak yn it fuortset ûnderwiis foar alle learlingen en it Frysk is allinnich in karfak.

Dy slim *diskriminearjende* behanneling fan it Frysk wurdt absolút net ferholpen trochdat guon provinsjale bestjoerders roppe dat wy 'grutsk' op ús taal wêze moatte. Sûnt 1980 hat de ûnderfining ús wol leard dat de efterstelling bliuwt as in (effektive) ynnovaasjestrategy ûntbrekt. Sa achtsje wy it beskamsum en tige nuodlik dat yn de *Bestjoersôfspraak Fryske taal en kultuer 2019-2023* derfan útgien wurdt dat skoallen der (wer) 10 jier tariedingstiid by krije om oan de kearndoelen te foldwaan. De ûnderwiisynspeksje is dêr kritysk oer en dan witte wy op dit stuit noch net iens wat dy nije kearndoelen anst ynhâlde sille dêr't jimme de boustiennen foar leverje meie.

Grutte Opdrachten

Dy rânebetingsten sille dus *fûneminteel* feroare wurde moatte en dat soenen jimme neffens ús de provinsje en it Ryk sa gau mooglik witte litte moatte. Jimme *Wersjenning grutte opdrachten faze 2* kin net los sjoen wurde fan de (tige) ûngelikense taalmachtsferhâldings yn en bûten it ûnderwiis. Dat leit bgl. by it Hollânsk en benammen by it Ingelsk (wrâldtaal) wol oars. Men moat de kop dus net yn it sân stekke ...

Te min wurdt yn it konsept fan jimme 'Wersjenning, faze 2' de *efterstelling* fan it Frysk problematisearre en hoe't dat ombûgd wurde kin en moat nei in echt *lykweardich* en *lykberjochtige* ûnderwiis yn it Frysk. Wy lêze neat oer de *needsaak* fan *meartalich* (trijetalich) Frysk/Hollânsk/Ingelsk) ûnderwiis en hoe't it Frysk yn dat ramt in folweardige kâns krije kin en

moat. Wy binne fan betinken dat alle bern optimale mooglikheden krije moatte om Frysk sa goed mooglik te learen. Dêr hawwe se rjocht op. De Frysktaligen omdat it harren eigen taal is en de net-Frysktaligen omdat hja hjir wenje en sadwaande respekt foar de Frysktalige mienskip mei syn taal en kultuer krije kinne en harren dêr ek ferantwurdlik foar fiele. It Frysk heart dus as in folweardich fak ûnderwiisd te wurden en dan hearre de keardoelen sûnder útsûndering rjochte te wêzen op it ûnderwiis yn *alle fjouwer* taalskiften. Dêrby moat rjocht dien wurde oan de begjinsituaasje fan it yndividuele bern en moat oansletten wurde by syn/har sône fan de neistlizzende ûntjouwing: in (kultuer)pedagogyske en didaktyske needsaak.

Ynterne *differinsjaasje* heart dus allinnich op dat nivo oan de oarder te kommen, te begjinnen op it pjutteboartersplak. Soks soe ek dúdlik(er) sein wurde moatte yn jimme 'wersjenning'. Begjin op it pjutteboartersplak en yn groep 1 en set dat systematysk troch yn alle groepen/klassen dy't dêrnei komme. Dan is der echt wat te berikken, dan giet de Fryske boekekast echt iepen en sil der 'geniete' wurde kinne fan de skjintme fan ús mearkes en klassikers, dus fan ús kultureel *erfgoed*. Wy begripe ek wol dat jimme net fan de flier op de souder stappe kinne nei safolle iuwen fan taalferwaarleazing. Jimme sille de provinsje dus neffens ús goed dúdlik meitsje moatte dat de *rânebetingsten* foar it Frysk (yn de wet- en regeljouwing) noch lang net doge en dat dy dêr mei faasje en foarsje wurk fan meitsje moat. Dat kin ek net samar allinnich oan de SLO oerlitten wurde.

Wy neame in pear aspekten:

1. *Wet- en regeljouwing*: de wet- en regeljouwing fan 2014 en dy foar de *ekspertizesintra* (WEC) is tige Frysk-ûnfreonlik. Mei de beheinende 'draachflak'-konstruksje en de *Beleidsregel 2015* is de desintralisaasje fan foech nei de provinsje oer it ûnderwiis yn it Frysk gjin sukses wurden. Sa moat ek de WEC foar de Fryske taal en de Fryske skiednis noch oanpast wurde oan it Hânfêst (kêst 8) en sille (ferplichte) keardoelen skreaun wurde moatte.
2. *Funksje-eask*: der sil mei krêft foar pleite wurde moatte dat in goede behearsking fan it Frysk op sa koart mooglike termyn in funksje-eask wurdt foar ûnderwizers en learaars. Yn dat ramt kin bygelyks ek it jaan fan bonussen (mear) gong yn de saak bringe.
3. *Tafersjoch*: de basisskoallen soenen no al rapportearje moatte oer wat de bern krekt leard hawwe yn it ramt fan de al takende profilen, want 'It is mei sizzen net te dwaan' (sjoch it ûndersyk fan Varkevisser en Walsweer, 2018). Wy geane der dêrby fan út dat sa'n ûndersyk net frijbliuwend is. Likemin as it om it kontrolearjen en hifkjen fan de keardoelen giet.
4. *Yntegraal meartalich lesmateriaal*: der sille foar gâns fakgebieten provinsjale ûntwikkelgroepen komme moatte mei treflike *saakkundigen* op it mêd fan ús taal (idioom, faktaal, nomenklatuer, taalregisters) en fan ús *skiednis* en kultuer. Dus fan betûfte *fakkekeners* (learstofkeners, wittenskippers) en *learlingekeners* (opfieders en ûnderwiislju) dy't dat materiaal gearstalle en permanint evaluearje en ferbetterje op it mêd fan foarm (bgl. taalkwaliteit) en ynhâld.

Sa't yn de enkête al oanjûn is troch Dykstra, binne wy graach ree om fierder mei te tinken. Wy winskje jimme sukses by it krewearjen om it plak fan it Frysk (en fan de Fryske skiednis) yn it learplan en yn it ûnderwiis in flinke stap fierder te bringen en tidigje op jimme reaksje.

Mei rju achtinge,
drs. Th. Dykstra (foarsitter FFU)

drs. S.T. Hiemstra (skriuwer FFU)

Foar: Cedin-wurkgroep Kurrikulum.frl
Lavendelheide 21
9202 PD Drachten

Drachten, 29 april 2020

Underwerp: inkelde taalkundige opmerkings by it kurrikulum foar de Fryske taal en kultuer 'wersjenne ferzy Grutte Opdrachten'.

Achte leden fan de wurkgroep kurrikulum.frl,

FFU-foarsitter Tom Dykstra en FFU-skathâlder Ed Knotter hawwe earder al koart reagearre op jimme digitale enkête. Wy hawwe jimme apart in brief stjoerd mei ynhâldlike reaksjes (d.d. 29 april 2020) en wy wolle ek noch in stikmannich taalkundige opmerkings by dy 'wersjenne ferzy' meitsje. Stikken fan sa'n wichtige wurkgroep soenen winliken al flaterfrij de doar út moatte. Faaks kinne jimme dêr jim foardiel mei dwaan. Hjirûnder de opmerkings fan de *Feriening Frysk Underwiis*.

Opmerkings oer taal en teken by de 'Wersjenning grutte opdrachten':

It is in drege tekst mei in heech abstraksjenivo. Wat der oan struktuer yn oanbrocht is, helpt ús net folle om út 'e brij fan wurden ta in reedlike ynterpretaasje te kommen. Dat kin oan ús lêsefardigens lizze, mar is lykwols tige spitich. De tekst sil dochs bedoeld wêze om eat oan lju mei niget oan en doel oer ûnderwiis út te lizzen?

Dêr komt by dat it taalgebrûk de ynhâld beynfloedet: taalflaters of ûnfryske sinbou liede o sa ôf en almeast yn negative sin. Boppedat wurdt de taalstatus fan it Frysk dêrmei ûnderstek dien. Typysk Frysk taaleigen wurdt te folle mijd: it kin folle Frysker. Hoe soenen learlingen mear gryp op taalferskillen krije kinne as allinnich dy tekst al de Hollânske formulearring sa tichtoan neifolget? Wat is dan it eigene dêr't dy learlingen grutsk op wêze moatte soenen? Op de folkloare fan echte Fryske sporten?

Inkelde foarbylden:

- *wersjenne ferzy*; wat minder ferkeard is: *wersjoene ferzje*; goed is: de **op 'en nij/fannijs besjoene/bewurke ferzje** (taal en stavering doge net);
- *wersjenning* is in letterlike, tige ûnfryske oersetting út it Hollânsk wei ('herziening'). Op 'e[n] nij besjen; dêr giet it om: *fernijing, ferbettering, oanpassing*;
- *keuzes meitsje* is ek in ynterferinsje/Hollânsk ynslûpsel; goed is: *in kar dwaan; kieze moatte*;
- *om't minsken oars tinken gien binne* (sa'n konstruksje griist jin oan); goed is bgl.: *omdat minsken begûn binne om oars te tinken; omdat de lju no/hjoed-de-dei oars tinke*. It (net) brûke kinnen fan it *gean* as helptiidwurd freget om in wat wiidweidiger útlis (sjoch bgl. ek op www.ffu-frl.eu earst by 'Publikaasjes' en dan by 'Kursus Frysk', les 6, par. 6.2.4: **It tiidwurd 'gean' yn ferbining mei oare tiidwurden**);

‘Yn it Hollânsk is it tige gewoan en ferbyn *gean* mei in ynfinityf sûnder help fan *te*: Ik *ga* trouwen; De machine *ging* draaien; Het is *gaan* regenen.

Yn it Frysk hawwe wy fjouwer tiidwurden dêr’t sa’n direkte ferbining wol gebrûklik by is, ntl. mei *lizze*, *sitte*, *stean* en *hingje*. Dy tiidwurden slagge op *hâldings* fan it minsklik (of dierlik) *lichem*: Jehan *gong hingjen* (*sitten*, *stean*, *lizzen*). Bûten dy fjouwer moat it stopljocht almeast op read stean foar *gean*. Gauris kinne wy ús skoan rêde mei *sille*: Myn âldste broer *sil* maaie trouwe.

Moat yn in sin in *begjin* fan in *hanneling* útdrukt wurde (in sin mei *yngoätyf* aspekt), dan past in konstruksje mei *begjinne* + *te*: Dat gemaal *begjint* aanst wer te draaien. Fansels is it ek goed om te skriuwen: Dat gemaal *sil* aanst wer draaie.

In tredde manear om jin te rêden, is mei behelp fan *gean* + *te*: Wy *geane te* kuierjen; Jimme *geane* net *te* swimmen, wol?; Ik *gean te* aaisykjen.

Om’t de *hanneling* noch *wêze* moat, dus yn de (*neie*) *takomst* leit, kin men yn sokke gefallen ek *sille* + *te* brûke: Wy *sille te* kuierjen; Jimme *sille* net *te* keatsen, wol?; Ik *sil te* follybaljen.

Gefaarlik foar Hollânske beynfloeding wurde ek in steal saneamde ûnpersoanlike tiidwurden dy’t yn it Hollânsk de help fan allinnich *gean* krije kinne. Dat binne tiidwurden dy’t almeast de wurking fan *waar* en *wyn* oantsjutte, lykas: *reine*, *waaie*, *tongerje*, *wjerljochtsje*, *frieze*, *teie*, *snije*, *hagelje*, ensfh. It Frysk hat oare middels om it begjin of it yn ’e neiste takomst foarkommen fan sokke natoerwurkings oan te jaan: It *begjint te* reinen; It *wol* reine; It *giet op in* reinen; Der *komt (rein)wetter*; It *wurdt in* reinder; It *siket om (rein)wetter*. Wol mei der om tocht wurde, dat it yn ús omgongstaal net botte eigen is om te sizzen: *‘Der komt *rein*’ of *‘Wy krije *rein*’. Wy ferbine it haadwurd ‘rein’ meastal mei ‘wetter’ of litte it sels alhiel wei. Mei de ‘klimatologyske’ wurden kin men dus yn haadsaak op deselde wize te wurk *gean*: It *begjint te* waaie; It *wol* frieze; It *giet op in* hageljen; Der *komt* teiwaar; It *siket om* snie, ensfh.

Party oare tiidwurdskonstruksjes, bûten de sfear fan *waar* en *wyn*, wurde op syn minst likefolle of mear bedrige. Tink oan bryk praat as: *‘Wy *gean* yn ’e tún wurkjen’ of *‘Sille wy fiskjen *gean*’. Of noch slimmer: *‘Sille wy *gean* fiskjen’. As âlde fuotsokken strykt ek: *‘Se gongen mei de priis (of: eare) striken’.

Wol tige Fryskeigen is de konstruksje mei ‘hinnegean’: Jimme meie wol *hinnegean* en set jim auto feilich yn de Akademytún; Lit ús *hinnegean* en fertel elts fan it skoandere wurk fan de Fryske Akademy; Soe men net *hinnegean* en wiis de media op al dy taalflaters dy’t makke wurde?’

– *learaktiviteiten wêryn’t* learlingen stimulearre wurde (by ferwizing nei in antesedint wurdt ornaris *dêr’t* brûkt; it byhearrend ferhâldingswurd ferskoot nei efteren oant foar de tiidwurdkloft): better is: *learaktiviteiten dêr’t* learlingen *yn* stimulearre (oanpriekle, oanpuond) wurde;

– *in feilich klimaat wêryn ’t* learlingen dy’t thús Frysk prate it Frysk frijút doare te brûken; better: in feilich klimaat *dêr’t* learlingen dy’t thús Frysk prate, it Frysk frijút *yn* doare te brûken (*wêryn’t/dêr’t* is ‘ien wurd’, dus *gjin spaasje* foar de apostrof+*t*);

– *learaktiviteiten* [oan] *wêrtroch* alle learlingen; goed is: *wêrtroch’t* alle learlingen; noch better: *dêr’t* alle learlingen [...] *troch* útdage wurde (ûnderskikkende bynwurden yn bysinnen krije *oft’t*);

– *Learlingen kinne hjirop reflektearje en op basis hjirfan [...] oanpasse*; better: kinne *dêrop* reflektearje en op grûn *dêrfan* har taalgebrûk oanpasse: *dêrop* en *dêrfan* wize yn it Frysk, oars as yn it Hollânsk, werom op wat al *earder* yn de tekst neamd is. Noch better is lykwols: *dêroer* neitinke en op grûn *dêrfan* har eigen taalgebrûk en wurdkar oanpasse. Yn it Frysk wurdt by in ferwizing nei in earder yn de sin of tekst neamd begryp altyd fan jin ôf wiisd, dus mei oanwizende foarnamwurden as *dy*, *dat* en *dêr*;

– [*fuortbouwe op*] *dizze* ferskillen; goed is: *dy* ferskillen (wiist *werom* op wat earder yn de tekst neamd is);

– *taalachtergrûn*; Standertfrysk is *efter* (sjoch de foarkarswurdlist); *taaleftergrûn*;

– **Nederlânsk** hat yn it Frysk as lêste letter altiten in **k**, lykas yn it wurd **Frysk** of by oare talen (bgl. Deensk, Sweedsk, Noarsk, Yslânsk, Ingelsk, Frânsk, Dútsk, Hollânsk);

– yn ‘*e eigen taal*’ (nei in spaasje stiet de apostrof gauris op ’e kop; dat is ferkeard, want dan is it in *oanhelteken*); goed is: yn ‘*e eigen taal*’.

Fierders steane hjirûnder inkelde ferbetterings op wurdnivo; yn guon gefallen hie in oare formulearring faaks noch better west:

aldegeduerigen = **allegeduerigen**/**algeduerigen**;

erfguod = **erfgoed** ('guod' is los spul; foarwerpen, dingen; in 'goed' jout ornaris in besit oan, fan bgl. in *taal* of fan grûn)

gebeurtenissen = foarfallen, barrens

oandacht = omtinken

erfare = ûnderfine

belibbing = belibjen

Al is it op it nivo en yn it fermidden fan ûnderwiislju logysk om de *foarkarswurdlist* (taalweb.frl) oan te hâlden, dochs is it mooglik om dêrfan ôf te wiken as dat 'Frysker' oandocht of as it distânsjebegjinsel tapast wurdt. It wurd **elts** yn de tekst is dus net ferkeard, mar as der dan tagelyk ek **elk** brûkt wurdt, dan is soks net konsekwint (dus dan moat men oeral ek **elts** brûke). *De stavering* is (offisjeel) fêstlein (benammen foar it ûnderwiis, de oerheid en de rjochtspraak), dat dêr kin net fan ôfwykt wurde:

ieuwen = iuwen

skylk = skielk

[twadde] **fase** = faze

Hooplik hawwe jimme wat oan ús taalkundige bydrage en kin jimme tekst noch behoffene wurde. Sukses fierders.

Mei rju achtinge,

Ed Knotter (*skathâlder FFU*)

drs. S.T. Hiemstra (*skriuwer FFU*)